

Barns rätt till social trygghet och en skälig levnadsnivå

Anna Angelin, Alexandru Panican, Tove Samzelius

Anna Angelin, docent i socialt arbete, Socialhögskolan, Lunds universitet.

E-post: anna.angelin@soch.lu.se

Alexandru Panican, professor i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete, Malmö Universitet.

E-post: alexandru.panican@mau.se

Tove Samzelius, lektor i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete, Malmö Universitet.

E-post: tove.samzelius@mau.se

DOI: <https://doi.org/10.62607/smt.v103i3.66279>

Artikeln behandlar regeringens socialpolitiska reformpaket avseende bidragstak samt aktivitetskrav som berör barns rätt till social trygghet och skälig levnadsnivå. Syftet är att analysera hur regeringens reformunderlag argumenterar och reflekterar synen på rättighet och rättvisa avseende försörjningsstödet utifrån Dalys (2020) typologi rörande barnperspektiv. Reformunderlagen betonar två grundläggande argument: *rättigheter* för bidragstagare och deras barn samt ökad *rättvisa* i förhållande till förvärvsarbetande skattebetalare. Bidragsreformen kan förstås som ett exempel på hur familjeorienterad socialpolitik förskjuts från ett behovsorienterat till ett vuxet beteendeorienterat fokus vilket innebär att barns sociala rättigheter i allt mindre utsträckning behandlas som knutna till barnet som självständigt rättssubjekt. Barns behov underordnas successivt vuxenorienterade beteendekrav och arbetsmarknadspolitiska målsättningar där ökade krav och sanktioner framställs som barnets bästa då föräldrars arbetsmarknadsdeltagande förväntas ökar.

This article focuses on the Governments social welfare reforms that relates to benefit caps and activation demands relevant for children's rights to social security and adequate standard of living. The aim is to study the Governments basis for reform policy departing from Daly's social policy typology (2020). The basis for the reformed policies emphasizes two basic motivations: Rights for benefit households and fairness in relation to working taxpayers. The welfare reforms mark a shift from child and need oriented policy towards "adult-behaviour-oriented" policies where children's independent rights are increasingly conditioned and contingent on the behaviour of adults in their household and labour market policies. Increased demands and sanctions are constructed as being in the best interest of the child based on assumptions that the reform increase parents labour market participation.

Inledning

Barns levnadsvillkor har länge varit ett viktigt fokus inom den svenska välfärdsstaten vilket också avspeglats i många av de socialpolitiska reformer som infördes efter andra världskriget, bland annat barnbidraget och bostadsbidraget. Sedan riksdagens godkännande av strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige i slutet av 1990-talet har en syn på barn som individuella rättighetsbärare fått en allt starkare ställning. Intentionen att stärka barns rättsliga status underströks ytterligare när Barnkonventionen inkorporerades som svensk lag år 2020.

En grundprincip för barns rättigheter, liksom mänskliga rättigheter mer generellt, är att de är ömsesidigt beroende och odelbara. De ska med andra ord tolkas och bedömas i relation till varandra. Samtidigt delas de ofta in i olika grupper utifrån innehåll och funktion. I den här artikeln kommer vi särskilt belysa de delar som berör barns rätt till social trygghet (artikel 26) och en skälig levnadsnivå (artikel 27) i relation till regeringens socialpolitiska reformpaket som antagits av riksdagen under 2026.

Regeringens omfattande bidragsreform som bland annat presenterades i ”Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S2022:16)” består av tre delar: ett bidragstak och obligatoriska aktivitetskrav riktade mot försörjningsstödmottagare samt en stegvis kvalificering till socialförsäkringen för nyanlända (Regeringen 2025). En central utgångspunkt var att utarbeta policymodeller som kunde begränsa den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete. Prop. 2025/26:201 föreslog ett reformerat försörjningsstöd vars bidragstak begränsar utrymmet för att lämna försörjningsstöd till en högre nivå än riksnormen samt begränsar försörjningsstödet för större barnhushåll. Prop. 2025/26:207 avser införande av aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd med krav på deltagande i aktivisering vilka kommunerna är skyldiga att erbjuda. Vår analys fokuserar på de delar av reformen som berör bidragstak samt aktivitetskrav.

Vår artikel baseras på en teoretiskt grundad analys av centrala dokument avseende regeringens reformunderlag. Främst har vi studerat ovan nämnda propositioner samt relaterade policydokument. Vi har även valt att inkludera regeringens egna argumenterande motiveringar av bidragsreformen i form av deras pressmeddelanden och debattartiklar. Syftet är att analysera regeringens bidragsreform i relation till hur den argumenterar och reflekterar synen på rättighet och rättvisa avseende försörjningsstödet samt att föra ett resonemang kring vilka konsekvenser det kan få för barn som lever i de ekonomiskt utsatta hushåll som berörs.

Vi inleder artikeln med att beskriva det teoretiska ramverk vi tillämpat som bygger på Mary Dalys (2020) typologi rörande barnperspektiv inom olika politikområden samt Kitty Stewart, Ruth Patrick och Aaron Reeves (2025) utveckling av typologin med särskild fokus på socialpolitik. Med barnperspektiv menas i detta sammanhang att barn står i fokus för hur policy utformas och implementeras (Näsman, 2012). Härfter redogör vi för hur de övergripande förändringarna som ska genomföras genom det socialpolitiska reformpaketet under 2026 och 2027 motiverats och hur de kan förstås utifrån vårt teoretiska ramverk. Slutligen för vi en diskussion kring hur olika tolkningar av barns rättigheter och socialpolitiska förändringar kan förstås och översättas utifrån olika rättviseperspektiv.

Ett teoretiskt ramverk

Den socialpolitiska utvecklingen i Sverige följer en trend mot en alltmer villkorad välfärd (Fitzpatrick & Watts, 2018). De brittiska forskarna Stewart, Patrick och Reeves (2025) menar att flera länder alltmer frångår barnperspektivet och lägger större fokus på vad de refererar till som ”vuxen-fokuserade beteendekrav” vilka både osynliggör och drabbar barn negativt. Deras analys tar avstamp i Dalys (2020) typologi rörande barnperspektiv inom olika politikområden där hon differentierar mellan policy som är:

- ”barnorienterad” som erkänner barn som individuella rättighetsbärare och fokuserar på erkännande och tillförande av resurser riktade direkt till barn,
- ”barndomsorienterad” som prioriterar barn som medlemmar i en ålderskategori eller grupp som tar del av sociala investeringar såsom barnomsorg och utbildning,
- ”familjeorienterad” som placerar barn inom ett familjesammanhang, till exempel genom sociala transfereringar som riktas mot hushåll med barn under 18 år. Vissa av dessa bidrag är generella medan andra är behovsprövade.

”Familjeorienterad” policy, enligt Daly (2020), fokuserar på vuxenvärlden snarare än barn. Den kan användas både för att tillföra resurser och för att påverka föräldrars beteende. Samtidigt, menar Stewart, Patrick och Reeves (2025), kan man inte bortse från att barn är del av familjer och att resurser fördelas inom hushållen. Barns rättigheter, i synnerhet rätten till social trygghet och en skälig levnadsstandard, tillgodoses därav också genom olika former av behovsprövade bidrag och socialförsäkringar. Aktivitetsstöd, a-kassa, sjukpenning, sjukersättning, ekonomiskt bistånd, underhållsstöd och bostadsbidrag är inkomster som

kan vara särskilt viktiga för barnhushåll som lever i ekonomisk utsatthet i Sverige. Behovsprövade bidrag såsom det kommunala ekonomiska biståndet och bostadsbidraget som administreras nationellt genom Försäkringskassan har historiskt sett justerats efter hur många barn som finns i ett hushåll. Dessa kan därför beskrivas som ”behovsorienterade”.

Det pågår ett skifte i flera europeiska länder genom att föräldrars beteende får en mer framträdande roll än barns behov av social trygghet och skäliga levnadsvillkor (Stewart, Patrick & Reeves, 2025). För att fånga denna utveckling delas den familjeorienterade policyn i två underkategorier där ”behovsorienterad” policy kontrasteras med vad som benämns ”vuxen beteendeorienterad”. Barns behov och levnadsvillkor har i den senare fått stå tillbaka till fördel för ett villkorande som lägger fokus på att påverka vuxnas handlingar och förmåga att leva upp till krav kring självförsörjning och deltagande i arbetsrelaterad aktivering. I följande avsnitt kommer vi att redogöra för hur vi studerar ifall, och i så fall hur, detta förhållningssätt yttrar sig i regeringens bidragsreformer.

Det socialpolitiska reformpaketet och barnhushåll med försörjningsstöd

Socialtjänsten har ett komplext och dualt uppdrag där de ska utgöra den instans som bär det yttersta ansvaret för individers rätt till skälig levnadsnivå och samtidigt pröva om individen faktiskt uppfyller de krav och villkor som ställs för att vara berättigad försörjningsstöd samt främja individens självständiga livsföring och egenförsörjning (Socialtjänstlag 2025:400). Utöver detta skall de väga in barnets bästa utifrån barnkonventionen som rättsligt vägledande princip (Pålsson & Wiklund, 2021). Vid implementering uppstår spänningar när dessa uppdrag skall balanseras (Samzelius, 2026). Likaså uppstår oundvikligen dilemman när försörjningsstödmottagare är föräldrar då deras barn har självständiga rättigheter till social trygghet och skälig levnadsnivå och givetvis inte kan hållas moraliskt ansvariga för att de exempelvis har många syskon eller föräldrar som motsätter sig aktiveringsinsatser men där barnet likväl drabbas av avslag, bidragstak eller reducerad försörjningsstödsnorm (Holappa & Leviner, 2025; Pålsson & Wiklund, 2021).

Barnkonventionens direktiv samt socialtjänstlagens 3 kap 1 § där alla åtgärder som rör barn skall utgå från barnets bästa och därmed ges företräde har sålän realiserats i en tillämpad praktik. Socialtjänstens bedömningar har framför allt varit vuxencentrerade då barnhushålls rätt till försörjningsstöd länge varit villkorat till exempel mot föräldrars deltagande i anvisade aktiveringsinsatser (Näsman, 2019, Holappa & Leviner, 2025). Aktiveringskravet innebär därmed inte en ny rättslig princip utan snarare en ytterligare förstärkning av en historiskt långvarig tradition av krav på motprestation samt sanktioner inom försörjningsstödet (jmf Parsland 2025).

Utvecklingen av försörjningsstödet har under de senaste decennierna karakteriserats av betydligt minskade nivåer av försörjningsstöds-mottagande där skärpta bedömningskrav, urholkade biståndsnivåer och lägre beviljandegrad är framträdande (Bergmark & Stranz, 2025). Trots senare års lågkonjunktur där ökade levnadskostnader och långtidsarbetslöshet bidragit till en fördubbling av fattigdomsnivåerna sedan 2021 har försörjningsstödet minskat kraftigt och ligger på historiskt låga nivåer. Ändå kvarstår försörjningsstödet som ett prioriterat policyfokus då regeringens propositioner ”Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete” samt ”Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd” argumenterar för att reformer av försörjningsstödet är nödvändiga för att ”ersätta bidragslinjen med arbetslinjen, och ställa betydligt högre krav” (Regeringen, 2024).

Förändringar inom försörjningsstödet har tidigare ofta legitimerats som nödvändiga utifrån behov av kommunala kostnadsbesparingar. Vår analys av regeringens underlag för reformeringen av försörjningsstödet indikerar dock att de reformer som nu genomförs avviker från detta och betonar i stället nödvändighet baserat på två grundläggande argument: *rättigheter* för bidragstagare och deras barn samt ökad *rättvisa* i förhållande till förvärvsarbetande skattebetalare.

Rättigheter: Försörjningsstödet rådgivande konstruktion beskrivs i regeringens reformunderlag som passiviserande samt alltför kravlöst vilket framställs som starkt missgynnande för de individer som mottar det. Prop. 2025/26:201 och Prop. 2025/26:207 framhåller att reformerna syftar till att öka rättigheter för barn i bidragshushåll. Ett exempel anges vara ökad möjlighet samt rättighet att delta i aktiviteter för föräldrar. Propositionerna lyfter att reformerna avser att öka barns rättighet att växa upp i socialt inkluderade familjer: ”Allt för få barn ser sina föräldrar gå till jobbet och risken är stor att de ärver sina föräldrars utanförskap” (Regeringskansliet, 2026). Det finns genomgående en stark betoning på barns rättighet att undkomma intergenerationella risker: ”Forskning visar att långvarigt bidragsberoende kan leda till ökade risker för både ohälsa och utanförskap, något som riskera att gå i arv till nästa generation” (ibid). Prop. 2025/26:201 (s. 25) argumenterar för att de krav och ekonomiska begränsningar som reformeringen av försörjningsstödet innebär därmed utgår från ett barnperspektiv som bättre tillgodoser barns sociala trygghet och levnadsstandard. Långvarigt försörjningsstöd under uppväxten betonas vara en situation som är skadlig och därmed oförenlig med barnets bästa (ibid). I syfte att realisera barns rättighet att inte växa upp i hushåll med ”långvarigt utanförskap” motiveras på så sätt bidragsreformernas ökade krav som nödvändiga och proportionerliga då de antas öka föräldrars ekonomiska incitament till förvärvsarbete samt bryta dessa barns ”sociala isolering” (Prop. 2025/26:207 s.19). Likaså motiveras aktivi-

tetskravets positiva effekter i form av att barn till aktiverade föräldrar får utökad rättighet till förskola där det även betonas att specifikt barn till lågutbildade föräldrar gynnas avseende framtida utbildning och lönenivå av tidigt förskole-deltagande (ibid).

Båda propositionerna förhåller sig explicit till en omfattande kritik från flertalet remissinstanser, däribland de ledande barnrättsorganisationerna, som tydligt avstyrkte proposition 2025/26:201:s förslag om begränsning av försörjningsstöd för större barnhushåll. Dessa lyftes fram som direkt motstridiga barnkonventionens princip om barnets bästa samtidigt som effekterna på sysselsättningen bedömdes som osäkra eller obefintliga (Prop. 2025/26:201s. 21). Forskningsinstitutet IFAU framhöll exempelvis i sitt remissvar (Prop. 2025/26:201 s. 83) att de förväntade positiva effekterna på ökat arbetsmarknadsdeltagande i realiteten är begränsade då den tillränkta målgruppen för reformen står alltför långt ifrån den reguljära arbetsmarknaden varför de istället förordar kompetenshöjande insatser. En betydande del av remissinstanserna understryker en hög risk att barn fräntas rätt till skälig levnadsnivå. Propositionerna bemöter denna kritik där de tillstår att även barn i familjer som får reducerat försörjningsstöd ges tillräckliga resurser samt att reformerna förvisso initialt har negativa ekonomiska konsekvenser för vissa barn men att det endast kortsiktigt innebär lägre ekonomisk standard då de framhåller antagandet att reformerna kommer öka sysselsättningen för dessa hushåll varpå barnets ekonomiska standard förbättras långsiktigt (Prop. 2025/26:201 s.77-78).

Rättvisa: En genomgripande motivering av bidragsreformerna utgår från att försörjningsstödet tidigare konstruktion var orättvis och moraliskt problematisk i förhållande till förvärvsarbetande skattebetalare där lönearbete inte var lönsamt nog i förhållande till bidragstagande (Regeringen, 2024). ”I grund och botten handlar det också om rättvisa. Den som ställer klockan på morgonen för att gå till jobbet och vara med och bidra till samhället måste känna att deras insats räknas” (Regeringskansliet 2026). Propositionerna samt regeringens argumentation i ett flertal debattartiklar lyfter fram betydelsen av rättvisa som en grundläggande princip samt att andras känslor i relation till de försörjningsstödstagare som inte arbetar eller anstränger sig har betydelse för tillit, social sammanhållning och att upprätthålla legitimiteten för ett samhällskontrakt: ”Om medborgarna inte litar på att de resurser som de avstår från när de betalar skatter eller avgifter används på rätt sätt, eller att systemet inte upplevs som rättvist, kan viljan att bidra till det gemensamma minska.” (s. 13, 22 Prop. 2025/26:201).

Trots faktumet att ensamstående är den hushållstyp som oftast beviljas försörjningsstöd så framhålls den stora barnfamiljen med utlandsfödda föräldrar som en problematisk kategori som särskilt gynnats av välfärdsersättningar och därmed

uppnår en orimligt, och framför allt orättvist, hög levnadsnivå i förhållande till de som arbetar och finansierar välfärden (Regeringskansliet 2026). Det är vanligt att reformer med avsikt att begränsa och villkora välfärd förankrar detta politiska narrativ utifrån problematisering av bidragsberoende hos flerbarnsfamiljer där föräldrars eget ansvar att försörja sina barn betonas (Patrick & Jensen 2025). Denna retorik samt de beräkningar av bidragsnivåer regeringen presenterat har dock ifrågasatts som missvisande samt kritiserats för att ytterligare förstärka skamgörande och försämrat anseende hos redan utsatta familjer (Ahmad et al. 2025).

Perspektiv på rättigheter och rättvisa

I socialpolitiken utgör rättigheter och rättvisa två centrala aspekter i förhållande till hur policy utformas och legitimeras. Vår analys av regeringens reformunderlag visar att ökade rättigheter och rättvisa är deras bärande argument för att legitimera de utvidgade krav och sanktioner som bidragsreformerna innebär. Det är därför relevant att analysera utvecklingen utifrån båda dessa nyckelbegrepp, först rättigheter och därefter rättvisa.

Regeringens reformering av försörjningsstödet kan förstås som ett exempel på den utveckling som Stewart, Patrick och Reeves (2025) beskriver, där familjeorienterad socialpolitik förskjuts från ett behovsorienterat till ett vuxet beteendeorienterat fokus. I propositionerna motiveras dock reformerna återkommande med hänvisning till barns bästa och barns rättigheter. Samtidigt är de konkreta politiska åtgärderna inte utformade för att direkt stärka barns ekonomiska trygghet eller levnadsvillkor. I stället riktas interventionerna mot föräldrars beteenden genom ökade aktivitetskrav, ekonomiska incitament och sanktioner.

Utifrån Dalys (2020) typologi innebär detta att barns sociala rättigheter i allt mindre utsträckning behandlas som rättigheter knutna till barnet som självständigt rättssubjekt. I stället förutsätts barns välfärd uppnås indirekt genom att påverka föräldrars arbetsmarknadsbeteende. Reformerna legitimeras således genom hänvisningar till barns rätt till framtida möjligheter, samtidigt som barns aktuella behov av ekonomisk trygghet och skäliga levnadsvillkor underordnas målsättningen att förändra vuxnas beteende. Denna utveckling framträder särskilt tydligt i propositionernas argumentation kring barns rättigheter. Reformerna motiveras med att barn riskerar att "ärva sina föräldrars utanförskap" och att ökade krav på föräldrar därför ligger i barnens intresse. Barnets rättigheter används därmed som legitimeringsgrund för åtgärder som i första hand syftar till att påverka vuxnas handlande. I den meningen blir barnperspektivet indirekt och instrumentellt snarare än självständigt. Barnets välfärd betraktas inte som ett mål i sig utan som en förväntad konsekvens av att föräldrar förändrar sitt beteende.

Ur ett rättighetsteoretiskt perspektiv innebär detta en betydande förskjutning. Sociala rättigheter är, enligt Marshall (1950), knutna till individen som rättighetsbärare. Barnkonventionen bygger på samma princip genom att barnet erkänns som ett självständigt rättssubjekt med egna rättigheter. När barns ekonomiska trygghet i praktiken görs beroende av föräldrars efterlevnad av arbetslinjens krav sker en förskjutning från individuella rättigheter till villkorade familjerättigheter. Barnets tillgång till social trygghet blir då inte en konsekvens av barnets egna behov eller rättigheter utan av vårdnadshavares förmåga att uppfylla statens krav på aktivering och självförsörjning. Konsekvensen blir att rättigheterna förlorar sin individuella karaktär samt att barnet, som rättighetsbärare, i praktiken saknar möjlighet att själv säkerställa dessa rättigheter när de görs beroende av föräldrarnas handlande och förmåga. Detta illustrerar den paradox som Stewart, Patrick och Reeves (2025) identifierar. Barns rättigheter ges en framträdande retorisk position i reformernas motiveringar, samtidigt som den faktiska policyutformningen i ökad utsträckning fokuserar på vuxnas beteende. Barnets bästa används därmed för att legitimera reformer vars primära funktion är att stärka arbetslinjen. Resultatet blir att barns rättigheter riskerar att omdefinieras från att vara egna sociala rättigheter till att bli framtida och villkorade utfall av vuxnas arbetsmarknadsdeltagande.

Utifrån det teoretiska ramverket kan reformerna därför förstås som ett uttryck för en bredare välfärdspolitisk omorientering där barns sociala rättigheter successivt underordnas arbetsmarknadspolitiska mål. Barnet kvarstår formellt som rättighetsbärare, men i praktiken förskjuts fokus från barnets aktuella behov och levnadsvillkor till föräldrarnas ansvar, beteende och arbetsmarknadsanknytning. Därmed sker en rörelse bort från ett barnorienterat perspektiv och mot det som Stewart, Patrick och Reeves (2025) benämner en vuxen beteendeorienterad socialpolitik.

Rättvisprinciper vid omfördelning

Det råder ingen konsensus om vad som är rättvist och en rättvis fördelning av resurser. Tvärtom, det finns ett flertal konkurrerande teorier som utgår från olika normativa principer för hur samhällets resurser bör fördelas. En analys av hur socialpolitiska reformer motiveras måste därför inledningsvis tydliggöra vilken rättvis princip som används som analytisk utgångspunkt. Vad som framstår som rättvist utifrån en princip kan samtidigt uppfattas som orättvist utifrån en annan (Panican, 2007). Frågan är därför inte om regeringens reformer är rättvisa eller orättvisa i absolut mening, utan vilken form av rättvisa de bygger på och vilka konsekvenser detta får för barnhushåll med försörjningsstöd (Samzelius, 2026).

Historiskt har en välfärdsstat legitimerats genom principen om distributiv

rättvisa. Den distributiva rättvisan utgår från att resurser ska fördelas efter behov och bygger på det som Aristoteles benämnde geometrisk proportionalitet; individer med större behov ska tilldelas mer resurser än individer med mindre behov (Aristoteles, 1993). Inom denna tradition betraktas ekonomisk omfördelning inte som ett avsteg från rättvisa utan som ett uttryck för rättvisa. Ojämlika resurstilldelningar kan därmed vara rättvisa om de svarar mot ojämlika behov.

Ur detta perspektiv har försörjningsstödet baserats på distributiv rättvisa förankrad i principen om geometrisk proportionalitet när ersättningsnivåer anpassats efter hushållets sammansättning, antal barn och individuella behov. Ett hushåll med fyra barn har därmed bedömts ha större försörjningsbehov än ett hushåll med ett barn och har därför också kunnat erhålla ett högre ekonomiskt stöd. Skillnader i resurstilldelning har således legitimerats genom skillnader i behov.

Regeringens reformer signalerar emellertid en förskjutning mot en annan rättviselogik. I propositionerna motiveras bidragstak och skärpta villkor inte primärt genom hänvisningar till barns eller familjers behov utan genom argument om arbetsincitament, egenansvar och rättvisa gentemot förvärvsarbetande skattebetalare. Fokus flyttas därmed från frågan om vilka resurser människor behöver till frågan om vad människor bör få i relation till andra grupper i samhället. Denna argumentation kan förstås som en rörelse från distributiv mot korrektiv rättvisa. Korrektiv rättvisa bygger på det Aristoteles beskrev som aritmetisk proportionalitet, där fokus ligger på likhet i kvantitet snarare än proportionalitet utifrån behov (Aristoteles 1993). Det centrala blir då inte att människor har olika förutsättningar och behov utan att ingen grupp ska erhålla mer än vad som anses legitimt i relation till andra. Detta framträder särskilt tydligt i bidragstaket. Genom att begränsa det samlade ekonomiska stödet oberoende av hushållets storlek reduceras betydelsen av faktiska behov. En familj med flera barn riskerar omfattas av en övre ekonomisk gräns likställt ett hushåll med betydligt färre barn, trots att försörjningsbördan skiljer sig avsevärt (Prop. 2025/26:201). Därmed försvagas kopplingen mellan behov och resurstilldelning som tidigare utgjorde kärnan i den distributiva rättvisan som underbygger en välfärdsstat.

Om resurser inte längre fördelas i proportion till barns behov innebär det att de hushåll som har störst försörjningsansvar också riskerar att drabbas hårdast av reformerna. Ju fler barn som lever i hushållet, desto större blir gapet mellan faktiska behov och de resurser som görs tillgängliga. Den grupp som enligt den distributiva rättvisan skulle tilldelas mest stöd blir därmed den grupp som relativt sett påverkas mest när behovsprincipen försvagas.

Regeringens reformer innebär således inte endast förändringar av ersättningsnivåer eller administrativa regler. De kan också förstås som uttryck för en mer grundläggande normativ omorientering av socialpolitiken som i allt högre grad bortser från barnkonventionen byggd på att barnets bästa ska vara ledande i

alla beslut som rör barn. Där den traditionella välfärdsstaten legitimerade omfördelning genom hänvisning till olika behov legitimeras reformerna i stället genom argument om arbetslinjen. Frågan om social trygghet förskjuts därmed från att handla om att kompensera för ojämlika livsvillkor till att handla om att reglera individers beteende och säkerställa att ingen grupp uppfattas erhålla en ekonomisk fördel i förhållande till andra. Regeringens bidragsreform utgör egentligen inte något historiskt brott, utan snarare en återkomst av en äldre fattigvårdslogik trots att den implementeras i en nutida välfärdsstat som har inkorporerat barnkonventionen.

Reformerna kan förstås som ytterligare ett uttryck för den utveckling som Stewart, Patrick och Reeves (2025) beskriver, där barns behov successivt underordnas vuxenorienterade beteendekrav och arbetsmarknadspolitiska målsättningar där ökade krav och sanktioner leder till att deras föräldrars arbetsmarknadsdeltagande ökar. Denna förklaringsmodell saknar dock forskningsstöd då den evidensbaserade grunden för att aktiveringskrav och reducerade biståndsnivåer för de mest ekonomiskt utsatta faktiskt skulle leda till ökad förvärvsgrad är svag (jmf. SBU, 2022). Däremot visar forskningsstudier på motsatta effekter där sanktioner och ökad deprivation kan utgöra kontraproduktiva och direkt skadliga policystrategier vilka ytterligare förstärker fattigdom samt förbiser den centrala betydelsen av strukturella faktorer (Ben-Ishai, 2012; Wright, 2023; Samzelius, 2026).

Avslutande diskussion

Det som presenteras som reformer och nya lösningar bygger i själva verket på idéer som har präglat fattigdomspolitiken under flera hundra år. Som Panican och Ulmestig (2017) visar har fattigdomsbekämpningen historiskt sällan riktats mot fattigdomens orsaker. I stället har fokus återkommande riktats mot de fattiga själva genom kontroll, disciplinering, arbetskrav och olika former av sanktioner.

Den grundläggande föreställningen fortsätter vara att fattigdom inte primärt ska mötas genom ökade resurser utan genom att förändra de fattigas beteenden. Historiskt har detta tagit sig uttryck i uppdelningen mellan förtjänta och oförtjänta fattiga, där hjälp villkorats mot arbetsvilja, moralisk vandel och beredskap att underkasta sig samhällets krav (Panican & Ulmestig 2017). Samma logik återfinns i dagens reformer där ekonomiska problem i hög grad förstås som konsekvenser av otillräckliga arbetsincitament och där lösningen blir ökade krav, villkor och ekonomiska sanktioner. Perspektivet förskjuts därmed från fattigdomen som samhällsproblem till den fattige som problem.

Det är inte hushållens materiella villkor som står i centrum utan deras anpassning till arbetslinjens normer. Barns ekonomiska utsatthet framstår därmed inte primärt som ett problem i sig utan som ett medel för att skapa starkare

incitament för vuxna att förändra sitt beteende. Precis som under tidigare århundraden motiveras detta med hänvisning till rättvisa i förhållande till de som finansierar bidrag, individens eget bästa och samhällets långsiktiga intressen.

Historien visar att denna logik har en anmärkningsvärd kontinuitet: hjälp får inte vara alltför generös, fattigdom får inte bli bekväm och den nödställda måste ständigt motiveras att bli självförsörjande. Fattigdomen blir därmed inte ett socialt ansvar som samhället kollektivt bär ansvar för, utan ett individuellt tillstånd som ska korrigeras. Paradoxalt nog sker denna utveckling samtidigt som barnkonventionen har inkorporerats i svensk lag och barns rättigheter formellt stärkts. Ju starkare barns rättigheter och barnets bästa betonas på den retoriska nivån, desto tydligare framträder spänningen när barns faktiska levnadsvillkor underordnas arbetsmarknadspolitiska målsättningar för vuxna.

Referenser

- Ahmad, I., Angelin, A., Brauer, J., Panican, A., Parsland, E., Samzelius, T., Ulmestig, R., Bengtsson, M., Fredriksson, M., Govender, L., Holm, D., Johannesson, C., Jönsson, A., Kvist, M., Lundberg, S., Nor-desjö, K., Leo Sandberg, E. & Örnlin, H., 2025 okt. 22, *Dagens Nyheter* "Regeringen håller kvar barn i fattigdom – som ett straff" (DN debatt)
- Aristoteles (1993) *Den nikomachiska etiken*. Göteborg: Daidalos.
- Ben-Isahai, E. (2012) *Fostering Autonomy: A Theory of Citizenship, the State, and Social Service Delivery*. The Pennsylvania State University Press.
- Bergmark Å. & Stranz H. (2025) A safety net for all? – Vignette-based assessments of Swedish social assistance over three decades. *Journal of Social Policy*. 2025;54(3):829-846.
- Daly, M. (2020) Children and their rights and entitlements in EU welfare states. *Journal of Social Policy*, 49(2): 343-360.
- Watts, B., & Fitzpatrick, S. (2018) *Welfare conditionality*. Routledge
- Holappa, T. & Leviner, P. (2025) "Fattigdom, social barnavård och barns rättigheter : – en rättsvetenskaplig analys", *Socialvetenskaplig tidskrift*, 31(3-4), s. 317–335. doi: 10.3384/SVT.2024.31.3-4.5611
- Marshall, T. H. (1950) *Citizenship and Social Class - and other essays*. Cambridge: University Press.
- Martin, J. P. (2015) Activation and active labour market policies in OECD countries: stylised facts and evidence on their effectiveness. *IZA Journal of Labor Policy*, 4(1), 1-29.
- Näsman, E. (2012) *Barnfattigdom: om bemötande och metoder ur ett barnperspektiv*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Näsman, E. (2019) Barnperspektiv på ekonomiskt bistånd. I: T. Hjort (red.) *Det yttersta skyddsnetet: om arbete med socialbidrag*. Lund: Studentlitteratur.
- Panican, A. (2007) *Rättighet och Rättvisa – användbarhet av rättighet och rättvisa i sociala projekt*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Panican, A. & Ulmestig, R. (2017) "Bekämpa fattigdomen – men med mer av samma fattigvårdslogik? Foucaults pendel" i *Statsvetenskaplig tidskrift*, Årgång 119, Nr 3, s. 599-612.
- Parsland, E. (2025) *Ojämlighetsregimer i aktivering: görande av klass, etnicitet och kön genom subventionerade anställningar*. Lund: Lunds universitet.
- Patrick, R. & Jensen, T. (2025) Challenging welfare mythmaking: Caps, (mis)classification and concealment of larger families' labour in austerity Britain. *Critical Social Policy*. ISSN: 0261-0183
- Pålsson D. & Wiklund S. (2021) Local translations of a universal concept: 'Child Perspective' in Swedish social assistance. *Children & Society* 2021; 35: 412–427. <https://doi.org/10.1111/chso.12420>
- Regeringen (2024) *"Det blir omöjligt att göra ingenting och få bidrag"* <https://www.regeringen.se/debattartiklar/2024/11/det-blir-omojligt-att-gora-ingen-och-fa-bidrag/>
- Regeringen (2025) <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/09/en-reform-for-att-bryta-bidragsberoendet-och-starka-sverige/>

- Regeringskansliet (2026) *En reform för att bryta bidragsberoendet och utanförskapet* <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/socialforsakringar/regeringens-bidragsreform/>
- Proposition 2025/26:201 *Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete*
- Proposition 2025/26:207 *Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd*
- Samzelius, T. (2026) Barns rätt till en skälig levnadsnivå – ett fattigdomsmedvetet perspektiv. I: Johansson, C., Lettervall, R., Liljefors Persson & Wendel, L. (red). *Värdighetens gränser och rättigheternas möjligheter*. Malmö University Press.
- SBU (2022) *Effekter av arbetsmarknadsinsatser för personer med varaktigt försörjningsstöd: en systematisk översikt*. Stockholm: SBU.
- SFS 2025:400 Socialtjänstlag
- Stewart, K., Patrick, R., & Reeves, A. (2025) The sins of the parents: Conceptualizing adult-oriented reforms to family benefits. *Journal of European Social Policy*, 35(1): 68-82.
- Watts, B. & Fitzpatrick, S. (2018). *Welfare Conditionality*. Bristol: Polity Press.
- Wright, S. (2023) *Women and Welfare Conditionality: Lived Experience of Benefit Sanctions, Work and Welfare*. Bristol: Policy Press.